

AFRIKA

Lega: vse štiri polute, večji del je v vročem tropskem pasu (tropska celina), ekvator jo deli na dva dela. Severni in južni del sta v subtropskem pasu. Na severu je Sredozemsko morje, na zahodu Atlantik z Gvinejskim zalivom, na vzhodu Indijski ocean in Rdeče morje. **Sueški prekop** povezuje Sredozemsko in Rdeče morje in je omogočil krajšo pot iz Evrope v Azijo.

Naravne enote (površje=relief, reke, jezera). *Glej atlas!*

Kotline – ugreznjeni deli površja med prelomi: Kongova, Čadska, Kalahari (=polpuščava)

Gorovja vulkanskega nastanka: Etiopsko-Somalsko višavje, Jezersko višavje – tu je najvišji vrh Afrike: Kilimandžaro. Ob vzhodnoafriškem tektonskem jarku Afrika razpada; vzhodni del se bo odcepil od Afrike; nastaja nov ocean.

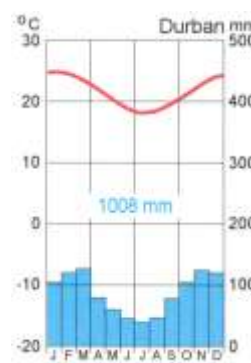
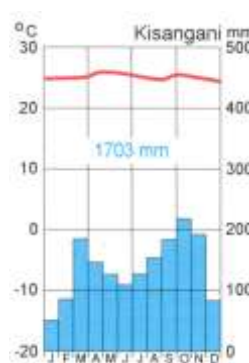
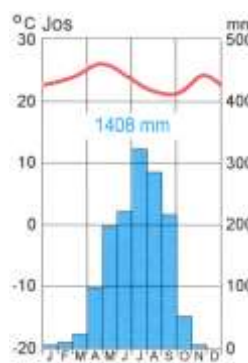
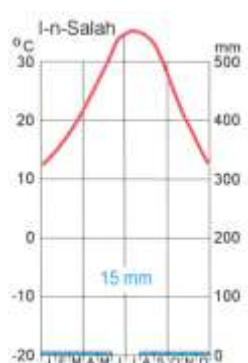
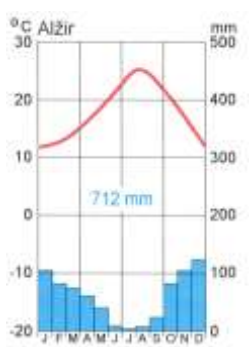
Mlado nagubano gorovje, nastalo v zemeljskem novem veku: Atlas

Sahara je največja puščava na Zemlji. Zavzema velik del Severne Afrike. **VADI** je suha rečna struga v puščavah, po kateri teče voda le ob deževju.

Reke: Nil (najdaljša reka na svetu), Kongo, Niger, Zambezi, Oranje

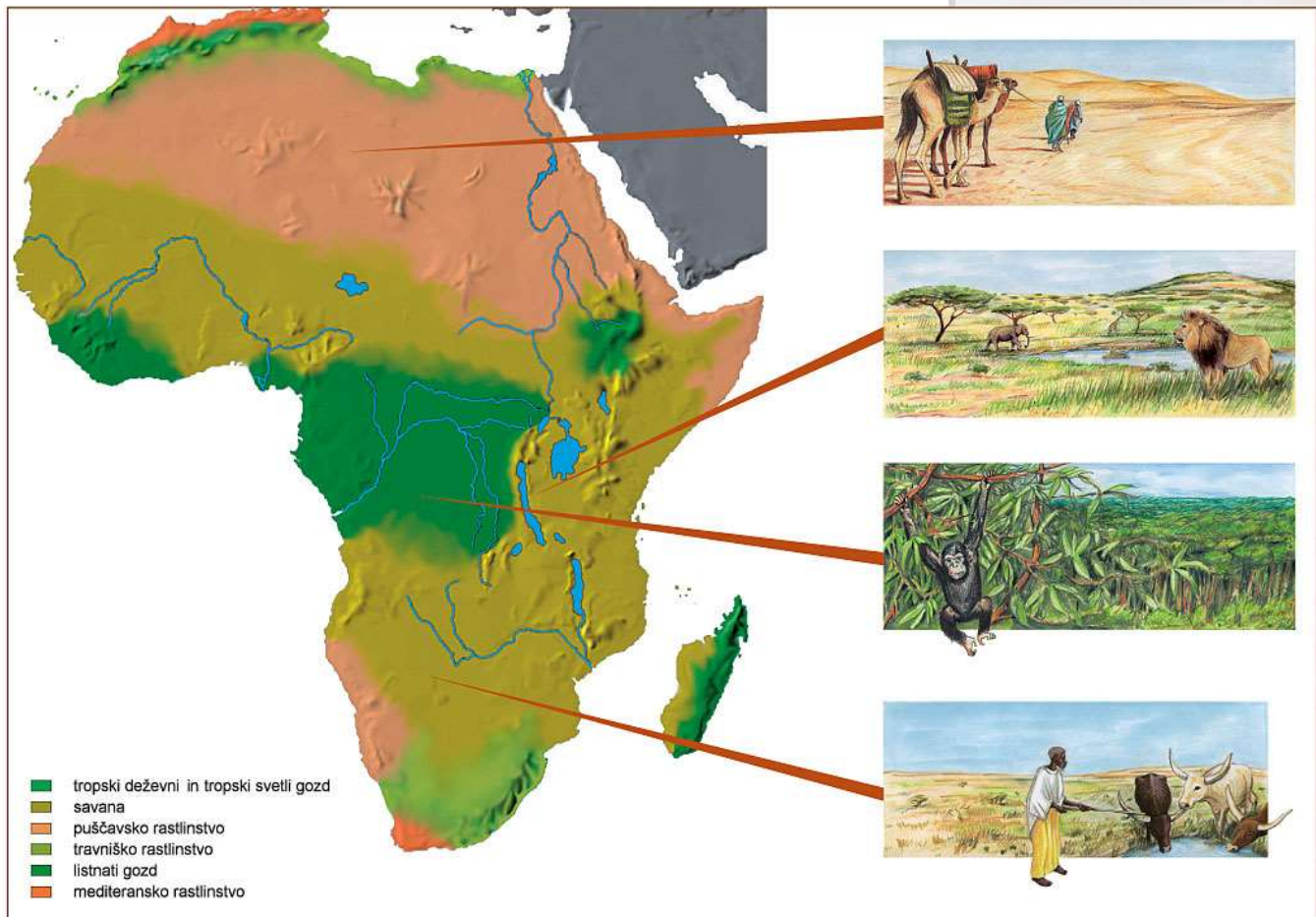
Podnebni in rastlinski pasovi *Glej atlas!*

toplotni pas	tip podnebja	opis	naravno rastlinstvo	pokrajine	poselitev, kmetijstvo
subtropski pas severni povratnik 23°30'	SREDOZEMSKO	mile, deževne zime, dolga, vroča, suha poletja, padavin nad 600 mm	MAKIJA = grmičevje, zimzeleno drevje, aromatične rastline	sredozemska obala	gosta poselitev pšenica, zelenjava, agrumi , vinska trta, smokve, južno sadje
	PUŠČAVSKO	celo leto visoke temperature, pod 250 padavin mm, več vode izhlapi, kot je pade	skromno, prilagojeno na dolgo sušno obdobje (kakteje, baobab)	Sahara	zelo redka, ljudje živijo le v oazah dateljeva palma, gomoljnice, žito, sadje
vroči ali tropski pas ekvator 0°	POLPUŠČAVSKO	celo leto visoke temperature, od 250 do 500 mm padavin, dolga sušna doba	trava v šopih, trnato grmičevje, ki vodo zadržuje v listih, steblih, koreninah, odebeljeni listi (akacija) v deževni dobi zacvetijo zeli in trave	Sahel	redka poselitev, več naselij ob rekah, izvrih datelji, proso, gomoljnice
	SAVANSKO	celo leto visoke temperature, od 500 do 1000 mm padavin, menjavata se deževna in sušna doba	SAVANA – travnata pokrajina v tropskem pasu, v deževni dobi ozeleni, v sušni se posuši; kjer je več padavin, so vmes posamezna drevesa, kjer je manj padavin, je trnata savana	zaledje Gvinejskega zaliva, višavja na vzhodu	gosta poselitev bombaž, arašidi, proso, čaj, kakavovec, kavovec, kokosova palma, sladkorni trst, banane
	VLAŽNO EKVATORIALNO	celo leto visoke temperature, nad 1000 mm padavin v obliki popoldanskih neviht, sopara	TROPSKI DEŽEVNI GOZD – visoka drevesa, krošnje v nadstropjih, veliko drevesnih vrst, ovjalka (liane), malo podrasti DŽUNGLA – ob rekah, kjer je več svetlobe in več podrasti	Kongova kotlina, obala Gvinejskega zaliva	redka poselitev (sopara) kavčukovec, bananovec, kavovec, kakavovec, oljna palma
	SAVANSKO	celo leto visoke temperature, od 500 do 1000 mm padavin, menjavata se deževna in sušna doba	SAVANA – travnata pokrajina v tropskem pasu, v deževni dobi ozeleni, v sušni se posuši; kjer je več padavin, so vmes posamezna drevesa, kjer je manj padavin, je trnata savana	južno od Kongove kotline	gosta poselitev bombaž, arašidi, proso, čaj, kakavovec, kavovec, kokosova palma, sladkorni trst, banane
subtropski pas južni povratnik 23°30'	POLPUŠČAVSKO	celo leto visoke temperature, od 250 do 500 mm padavin, dolga sušna doba	trava v šopih, trnato grmičevje, ki vodo zadržuje v listih, steblih, koreninah, odebeljeni listi (akacija) v deževni dobi zacvetijo zeli in trave	Kalahari	redka poselitev, več naselij ob rekah, izvrih datelji, proso, gomoljnice
	PUŠČAVSKO	celo leto visoke temperature, pod 250 padavin mm, več vode izhlapi, kot je pade	skromno, prilagojeno na dolgo sušno obdobje (kakteje, baobab)	Namib	zelo redka, ljudje živijo v oazah dateljeva palma, gomoljnice, žito, sadje
	SREDOZEMSKO	mile, deževne zime, dolga, vroča, suha poletja, padavin nad 600 mm	MAKIJA = grmičevje, zimzeleno drevje, aromatične rastline	jugozahodna Afrika	gosta poselitev pšenica, zelenjava, agrumi, vinska trta, smokve, južno sadje

Rastlinski pasovi v Afriki

© Modrijan založba, d. o. o.

KONDENZACIJA je zgoščevanje vodnih hlapov v kapljice v zraku.

ZENITNO DEŽEVJE je dež, ki nastane, ko je sonce v zenitu.

ZENIT je najvišji položaj sonca nad obzorjem. V vročem pasu je sonce dvakrat na leto na najvišji točki na nebu.

PASATI so stalni suhi vetrovi v tropskem pasu, ki pihajo od obeh povratnikov proti ekvatorju.

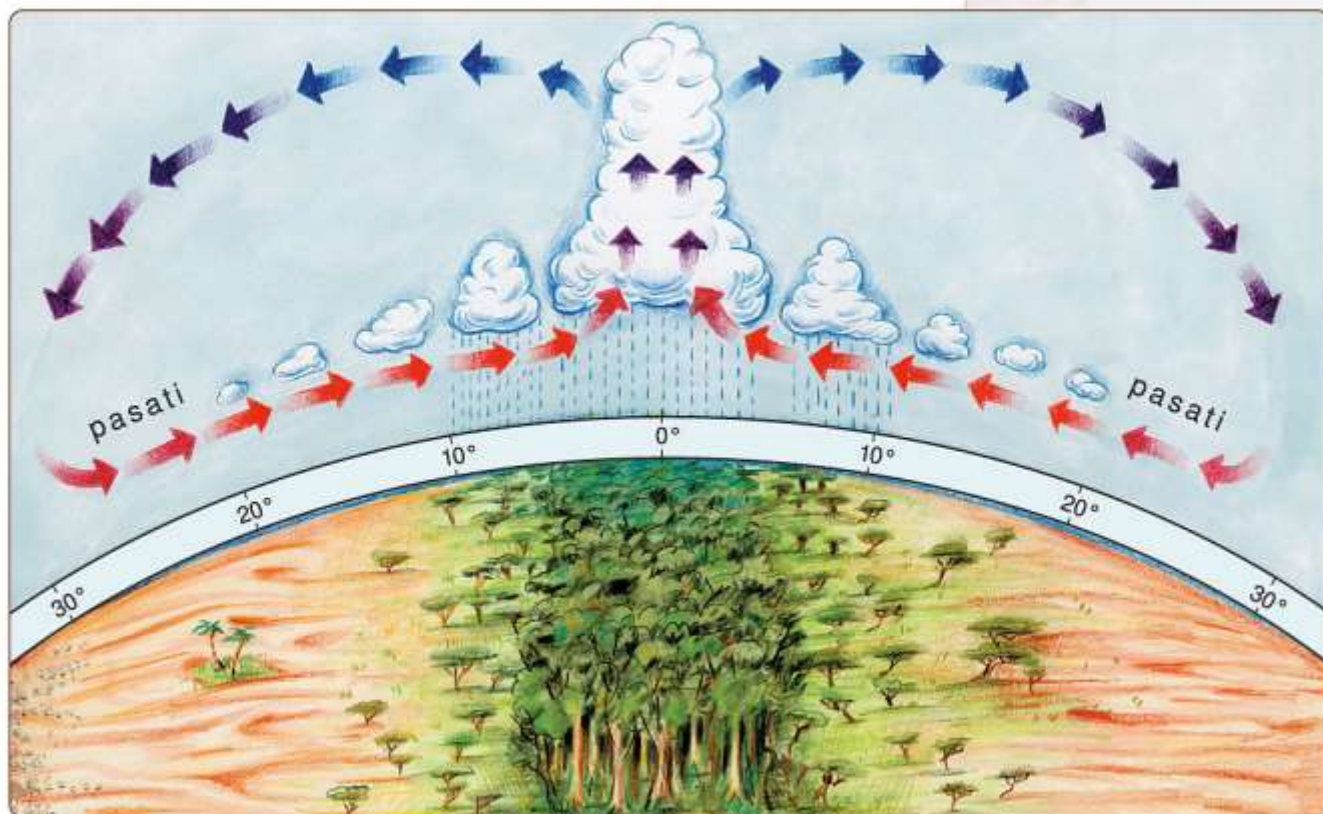
Zenitno deževje

© Modrijan založba, d. o. o.

Kroženje zraka med ekvatorjem in povratnikoma

© Modrijan založba, d.o.o.

SAHEL je sušno ozemlje med savano in puščavo. Skromno rastlinstvo popase živina. Prevladuje nomadska živinoreja – kmetje se skupaj z živino selijo. Tu je malo padavin, pogoste so dolgotrajne suše. **Posledice:** lakota, selitve proti jugu v savano, spori za vodne vire in zemljo, vojne.

Območje Sahela

Značilna pokrajina v Sahelu

Prebivalci Afrike

Gostota poselitve je odvisna od naravnih razmer. Gosto poseljene so obalne ravnine (*nizek relief, ugodno podnebje – ob sredozemski obali in vznožju Atlasa*), visoke planote (*ni sopare*), obala Gvinejskega zaliva (*savanski pas – dobre možnosti za kmetijstvo, rudna nahajališča*), Nilova delta (*nizek relief, voda*).

Nataliteta je visoka, **mortaliteta** zaradi boljših zdravstvenih razmer nižja, posledica: visok **naravni prirastek** in hitro povečevanje števila prebivalcev – **EKSPLOZIJA PREBIVALCEV**.

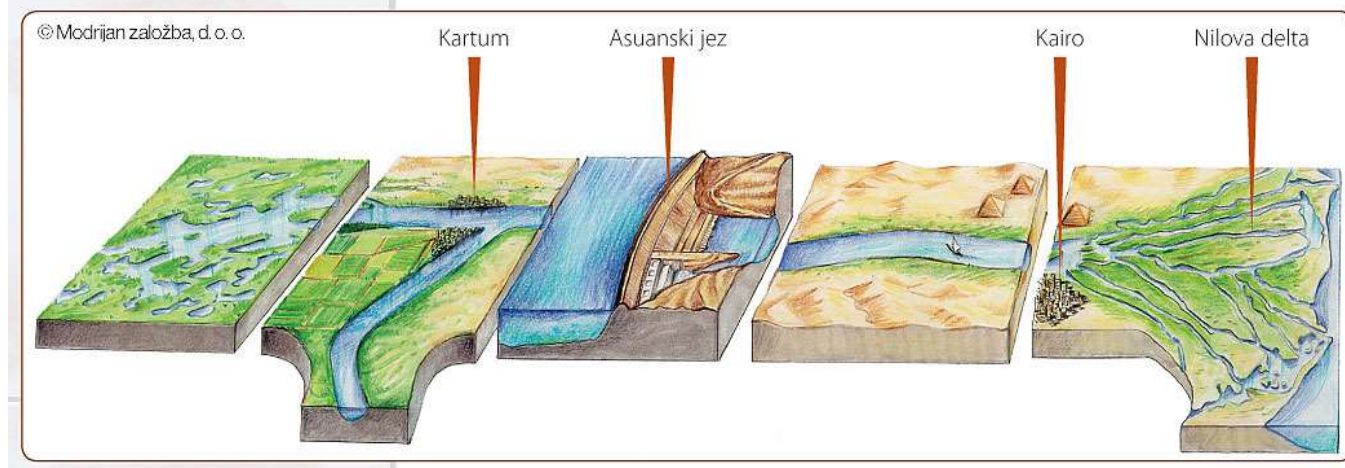
- **Belci**: Arabci v Severni Afriki (muslimani, islam, uradni jezik je arabščina), belci v Južni Afriki (Buri). V ekvatorialnih pokrajinah je malo belcev, ker jim ne ugaja vlažno podnebje.
- **Berberi** so ne-arabski prebivalci Severne Afrike.
- **Črnci**: Sudanski črnci južno od Sahare (govorijo sudanske jezike) in Bantu črnci južno od ekvatorja (skupina bantu jezikov). Afriki južno od Sahare zaradi prevlade črnce pravimo **Črna Afrika**.
- **Rasni drobc** so skupine ljudstev, ki ne spadajo k nobeni od velikih skupin (Hotentoti, Bušmani ali Grmičarji v Kalahariju, Pigmejci v Kongovi kotlini).

Geografske enote Afrike

1. Severna Afrika – večinoma puščavske države, le ob obali Sredozemskega morja je ugodno sredozemsko podnebje omogočilo poselitev in kmetijstvo (**Afriško Sredozemlje**).

- Severozahodna Afrika: **Alžirija, Maroko, Tunizija**. Imenujemo jih atlaške države, ker se preko njih razteza gorovje Atlas.
- Severovzhodna Afrika: **Egipt, Libija, Sudan**. Reka Nil izvira na območju z vlažnim ekvatorialnim podnebjem, večji del pa teče preko puščave. Reka je omogočila gosto poselitev v srednjem in spodnjem toku (v Nilovi **delti** = izliv reke v obliki grške črke delta). Reka je dajala vodo za namakanje polj že starim Egipčanom. Pri Asuanu so zgradili **Asuanski jez** za potrebe hidroelektrarne – omogočila je razvoj industrije. Vodo iz jezera, ki je nastalo za jezom, uporabljajo za namakanje. *Slabost* izgradnje jez: v spodnjem toku Nil ne naplavlja več rodovitnega blata, zato umetno gnojijo. Zmanjšal se je ulov rib. Velik pomen ima **turizem** – ogledi dediščine starih Egipčanov (piramide, mesta), križarjenja po Nilu.

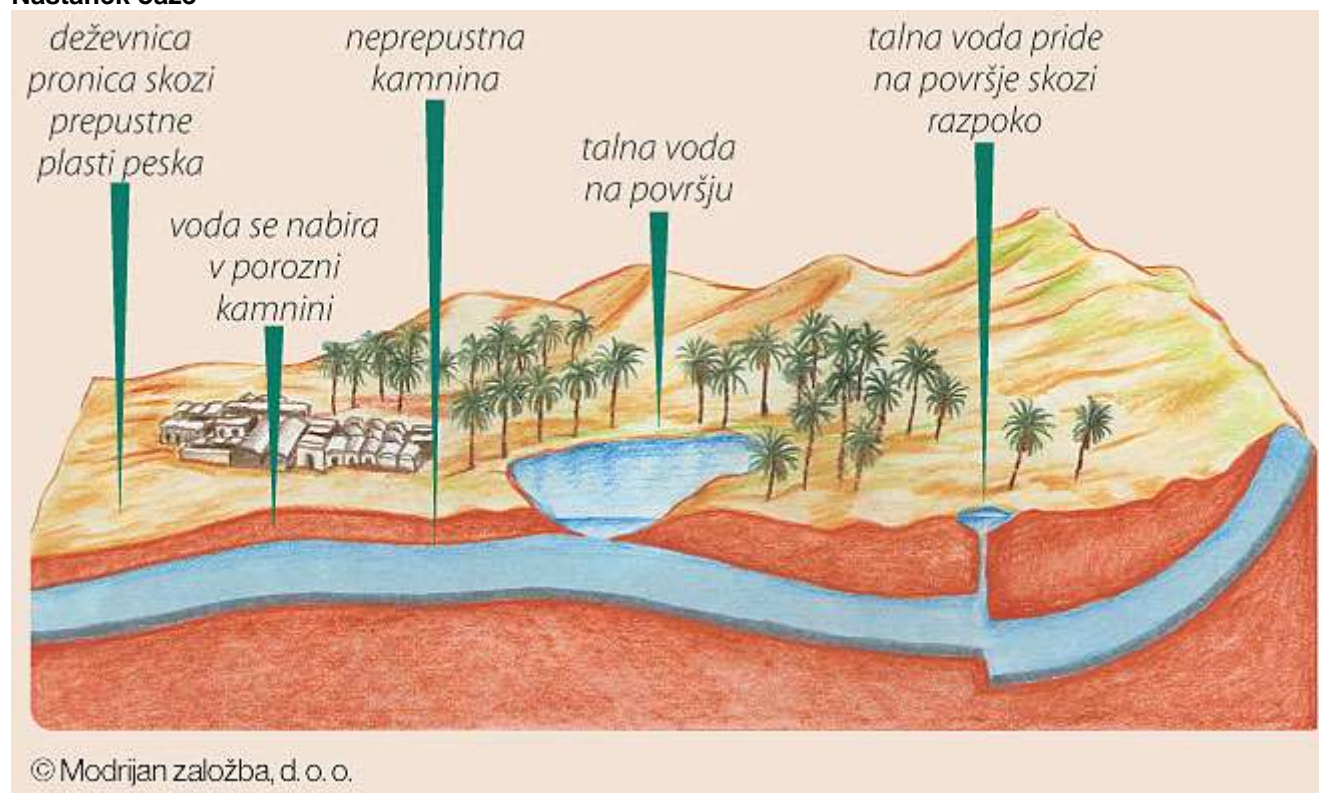
Tok Nila od izvira do izliva v Sredozemsko morje

UMETNO NAMAKANJE: dovajanje vode na polja, kjer primanjkuje padavin.

OAZA: rodovitno ozemlje sredi puščave, kjer je talna voda blizu površja in je možno umetno namakanje.

Nastanek oaze

Oaza

2. Tropska Afrika – države severno in južno od ekvatorja

- Nizka ekvatorialna Afrika obsega Kongovo kotlino (**Kongo, Angola...**). Zaradi vlažnega ekvatorialnega podnebja je poselitev redka. Veliko je insektov, ki prenašajo nevarne bolezni (malarija, rumena mrzlica, spalna bolezen – prenaša jo muha cece, ki napada živino, zato živinoreja ni razvita). Veliko rud v pokrajini **Katanga** (baker, diamanti, zlato, uran).
- Visoka ekvatorialna (Vzhodna) Afrika obsega vulkanska višavja na vzhodu celine (Etiopsko-Somalsko, Jezersko). Države: **Tanzanija, Kenija, Uganda...** Visoke nadmorske višine, zato nižje temperature, ni več sopare, planote so gosto naseljene. Tektonski jarek je zalila voda, nastala so jezera (Viktorijino, Tanganjiško...). Turizem: **safari** (potovanje s terenskim vozilom po naravnih parkih).
- Zahodna Afrika obsega države med Saharo in Gvinejskim zalivom: **Senegal, Gvineja, Slonokoščena obala, Gana, Nigerija...** Za svojo prehrano pridelujejo maniok (gomoljnica za moko), sirek (žito), proso. Na plantažah pridelujejo **tropske kulturne rastline**: kakavovec, kavčukovec, banane, oljne in kokosove palme, kava, sladkorni trs, bombaž, sisal (tekstilna rastlina).

SELILNO POLJEDELSTVO je oblika poljedelstva, pri katerem polj ne obdelujejo stalno. Izkrčijo gozd, njivo nato obdelujejo nekaj let, ko se zemlja izčrpa (ker je ne gnojijo), se preselijo na drugo površino.

NABIRALNIŠTVO je oblika oskrbovanja s hrano – plodove nabirajo v gozdu.

3. Južna Afrika - države južno od Kongove kotline (**Republika Južna Afrika - JAR, Zimbabve...**) in otok Madagaskar. Na jugozahodu je sredozemsko podnebje. V notranjosti je polpuščavska pokrajina Kalahari. Ob atlantski obali je puščava Namib – vpliv hladnega Benguelskega morsklega toka! Ker so pokrajine na južni polobli, imajo poletje v času naše zime (glej klimogram za Durban).

Rudna bogastva: plemenite kovine, diamanti. Rudniki so v lasti belcev.

BURI so potomci Nizozemcev v Južnoafriški republiki. JAR je bila najprej Nizozemska kolonija, nato Britanska.

RASNO RAZLIKOVANJE – APARTHEID – je rasistična politika, ki jo je uveljavila JAR leta 1948. Belci in črnci so živeli povsem ločeno življenje, belci so imeli privilegiran položaj. Uvedli so zakone za zatiranje črncev. Črnce so naselili v **rezervate** – bantustane. Apartheid uradno odpravijo leta 1992.